

AFETLERDE FİZYOTERAPİ VE REHABİLİTASYON: MULTİDİSİPLİNER BAKIŞ

Editörler

Uğur CAVLAK

Habibe Serap İNAL

Arzu RAZAK ÖZDİNÇLER

Nuriye ÖZENGİN

Hatice Reyhan ÖZGÖBEK

Gülşen TOPAKTAŞ

Hipokrat

Yayıncılık

© 2024 AFETLERDE FİZYOTERAPİ VE REHABİLİTASYON:
MULTİDİSİPLİNER BAKIŞ

ISBN: 978-625-6169-07-4

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Editörler

Uğur CAVLAK

Habibe Serap İNAL

Arzu RAZAK ÖZDİNÇLER

Nuriye ÖZENGİN

Hatice Reyhan ÖZGÖBEK

Gülşen TOPAKTAŞ

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Kapak Tasarım

Sabri Taha ÖZGÖBEK

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Dağ. San. Tic. A.Ş.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitavevi.com

ANISINA....

6 Şubat 2023

Saat 4;17 ve 13:24

Merkez üssü Pazarcık ve Elbistan (Kahramanmaraş)

6.7 Mw ve 7.6 Mw büyüklüğünde

11 ilde;

KAHRAMANMARAŞ, HATAY, OSMANİYE, ADIYAMAN, DİYARBAKIR,
ŞANLIURFA, GAZİANTEP, KİLİS, ADANA, MALATYA, ELAZIĞ
DEPREMDE kaybettiğimiz 33 meslektaşlarımız;

Fzt. Ahmet ÇETİN, Fzt. Aşına Yaren PARLAK, Fzt. Batın PAZARBAŞI,
Öğrenci Fzt. Cansel MAHANOĞLU, Fzt. Damla Dilan KAYA, Fzt. Esra MALKOÇ,
Öğrenci Fzt. Elifnur Şeyma DİNÇER, Fzt. Elif Tuğba SARAÇ, Fzt. Fatih SELÇUK,
Fzt. Fatma DİZMAN LEBA, Fzt. Fatma KARPUZ, Fzt. Fatmanur ATILGAN,
Öğrenci Fzt. İlayda YILMAZ, Fzt. İsmet Burak GÜÇ, Fzt. Mehmet Can TELLİ,
Fzt. Meliha KOÇ, Fzt. M. Fatih DÜŞÜNGÜLÜ, Fzt. Müge KURUOĞLU,
Fzt. Nursen BİLGİÇ, Fzt. Nurullah ÜNAL, Fzt. Pelin TÜMSAVAŞ,
Fzt. Pınar GÜNDÜZ, Öğrenci Fzt. Rana İlayda KARA, Fzt. Reyhan ŞEN,
Fzt. Seda IZGIN TAŞKIN, Fzt. Selin SAY KAHILOĞULLARI, Fzt. Sena Nur TOPRAK,
Fzt. Sevcan SAĞALTICI, Fzt. Sezin MIÇOĞULLARI, Fzt. Şengül OĞUZ,
Fzt. Sümeyye IŞIKGÜN, Öğrenci Fzt. Ümmiye DAŞ, Öğrenci Fzt. Yusuf Berke GEZER
ve kaybettiğimiz canların anısına....

Önsöz

v

2023 yılı Şubat ayında, yaşanan büyük depremin 2 gün sonrası genç fizyoterapist meslektaşımın gece yarısı deprem olan aynı saat ve dakikada aldığı bir mesaj, hayatımda derin bir iz bırakarak, bu kitabın temellerini attı. Bugün için o gece, genç bir fizyoterapistten gelen çağrı, sadece bir meslek dayanışmasının ötesinde, umudun ve dayanıklılığın nasıl büyüyebileceğini göstermekte... Mesaj, deprem bölgesinde yaşayanların fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetlerine erişiminin önemini vurguluyordu ve aynı zamanda sosyal medyada biraraya gelen 3.000 meslektaşlarımızın bu süreçte gönüllü olarak nasıl katkı sağlayabileceklerini ortaya koyuyordu.

Aldığım bu mesajla mecazi anlamda beni enkaz altından kurtardı...

Fizyoterapistlerin afet durumlarında oynayabileceği kritik rolü daha geniş bir perspektifle ele alma ihtiyacını hissettim. Afet anında ve sonrası erken / uzun dönem rehabilitasyonun, yalnızca fiziksel iyileşmeye değil, aynı zamanda bireylerin, ailelerin ve toplumların yeniden inşası sürecine olan katkısı da hayati önem taşıdığı bir gerçek...

Bu farkındalıkla depremin ilk haftasında Türkiye Fizyoterapistler Derneği'nin hizmet içi eğitim komisyonunun katkılarıyla afet döneminde fizyoterapistlerin rol ve sorumluluklarına dair sosyal medyada eğitim programları oluşturuldu. Depremin ilk ayında ise yine Derneğimizin işbirliği ile Sağlık Bakanlığı'na "Afetlerde Fizyoterapistlerin Rolü ve Sorumlulukları" sertifikasyon eğitim modülünü hazırlayıp sunduk. Aynı zamanda bu kitabın hazırlıklarına da başladık. Depremin 2. yılında sizlere ulaştırabildik.

Elinizdeki bu kitapta ele alınan "*Afetlerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon*" yaklaşımı, afetin hemen ardından ilk yardım kapsamında yapılacaklardan, ilk üç ayı kapsayan erken rehabilitasyon sürecinden, en az 6 yıl devam edeceği öngörülen uzun dönem rehabilitasyon sürecine kadar uzanan kapsamlı bir bakışı içermektedir. Erken müdahale, multidisipliner bir ekip çalışması, toplumsal farkındalık ve bilimsel bilgi birikimi ile bu süreçlerin etkin yönetimi mümkün olabilir.

Bu kitabın, hem öğrenci hem de mezun fizyoterapistler başta olmak üzere tüm meslektaşlarım için bir rehber niteliği taşımasını umut ediyorum. Afetlerin fiziksel ve duygusal yaralarını sarmak için her birimiz bir adım daha ileri gidebiliriz. Bu umudu paylaşarak, dayanışmayı büyütme devam edeceğiz.

Bu süreçte emek veren, katkı sağlayan ve umutlarını kaybetmeyen herkese teşekkür ederim.

Hatice Reyhan ÖZGÖBEK

Üniversite öğrencilerine yönelik afet eğitimi, geleceğin liderlerinin doğal ve insan kaynaklı krizlere etkin bir şekilde müdahale edebilecek şekilde yetiştirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Üniversiteler, afet yönetimi konusunu akademik müfredata dâhil ederek, öğrencileri riskleri azaltma, acil durumlara müdahale etme ve iyileştirme süreçlerinde gerekli bilgi ve becerilerle donatmalıdır. Bu eğitim, afetlerin (depremler, seller, orman yangınları gibi) bilimsel temellerini öğretmek, pratik acil müdahale stratejileri geliştirmek ve toplumda farkındalık yaratmak gibi alanlarda olmalıdır. Ayrıca, afet eğitimi, eleştirel düşünme, takım çalışması ve liderlik gibi becerileri de teşvik eder. İklim değişikliği gibi küresel sorunlar, afetlerin sıklığını ve şiddetini artırırken, öğrencileri afet eğitimi ile güçlendirmek, daha dirençli toplumlar kurmaya ve kamu güvenliğini sağlamaya yardımcı olacaktır.

Ülkemizdeki **“6 Şubat 2023”** depremine bizzat tanıklık eden bir sağlık profesyoneli olarak, kriz yönetiminin ne kadar hayati bir öneme sahip olduğunu deneyimleyerek öğrendim. Bu tecrübe, afetlere dair hem teorik hem de uygulamalı eğitimin önemini gözler önüne serdi. Bu düşünceden yola çıkarak, değerli editörler ve bölüm yazarlarıyla birlikte bu kitabı hazırlayarak yayınlamayı ve üniversitelerde sağlık bilimleri eğitimi gören öğrencilere katkı sağlamayı amaçladık. Bu kaynağın, faydalı ve yol gösterici olmasını temenni ediyorum.

Uğur CAVLAK

6 Şubat depremi olduğunda ailecek anında haberdar olduk ve o bölgede yaşayan arkadaşlarımızı aradık. Hepsine ulaşabildik ve iyi olduklarını öğrendik. Daha önce 1999 depremini yaşamıştık ve depremedelerle İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışmıştım. Görüntüler, haberler gelmeye başladıkça kendime hem bir vatandaş hem de bir fizyoterapist olarak “24 yılda neler yapmışız, neler öğrenmişiz?” diye sorguladığımda yanıtlarım “Çok az şey...” oldu. Bu düşüncelerimden birkaç gün sonra “Deprem için bundan sonraki süreçlere meslek olarak daha hazırlıklı olmak için ne yapabiliriz?” fikriyle beni arayan Reyhan Hoca ile bu kitabın hazırlanma serüveni başladı.

Çok disiplinli çalışmalar yapmak kıymetli olduğu kadar zordur. Fizyoterapi özelinde başladığımız bu yolda bize diğer disiplinler de çok önemli katkılar verdiler. Bu kitabı eline alan tüm okurlarımızın afet yönetimi ile ilgili bilgilere ulaşabileceğini ve faydalanacağını düşünüyorum. Ancak en büyük dileğim ülkemizde 6 Şubat gibi depremlerin ve afetlerin tekrar yaşanmamasıdır.

Arzu RAZAK ÖZDİNÇLER

Afetler kaçınılmaz doğa olayları olmakla birlikte, önce âfetlerden en az düzeyde etkilenmek için her ne kadar, inşaat ve mimarî açıdan altyapımızın güçlendirilmesi çok önemliyse de, bir diğer önemli konu, stratejik açıdan toplumsal farkındalığın artırılması ve bunun özellikle sağlık ve eğitim alanında geliştirilmesidir. Bu farkındalık örneğini, 6 Şubat depremlerinin hemen ardından, ülkemizin her köşesinden, meslektaşlarımızın katıldığı haberleşme ve yardımlaşma köprüsü ile deneyimledik. Etkilenen vatandaşlarımıza fizyoterapist olarak ilk acil yaklaşım ve sonraki aşamalar için neler yapabileceğimiz konusunda hazırlanan gönüllü fizyoterapistlerin görev, bilgi ve deneyimlerini içeren uzun ve kapsamlı liste, ilk 18 saat içinde hazırlanıp Dünya Sağlık Teşkilatı Görevlileri ve onların katkılarıyla Sağlık Bakanlığı'nda görev yapan ilgililer ile paylaşıldı. Bu konuda emeği geçen meslektaşlarımıza; başta, kurulan Sahra Hastanelerinde ve daha sonraki aşamalarda çalıştıkları kurumlarda, depremzedelere ve ailelerine katkılar veren, onların tedavisinde ve yaşam kalitelerinin daha iyiye ulaştırılmasında emekleri olan tüm sağlık profesyonellerine sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Yaşadığımız depremin ilk saatlerinden başlayarak deneyimlediğimiz Fizyoterapi ve Rehabilitasyon'da multidisipliner yaklaşımın önemini, elle tutulur somut bir adım ile okuyuculara sunma onuruna ulaşmamız, destek veren tüm yazarlarımızın kıymetli katkılarıyla gerçekleşti.

Sadece fizyoterapistlerin değil tüm sağlık profesyonellerinin ve öğrencilerimizin bu kitap ile sunulan multidisipliner yaklaşımdan yola çıkarak mesleklerini icra etmelerini ve hatta bunu bir aşama daha ileri götürerek, âfetlerden etkilenen bireyleri transdisipliner bir yaklaşım ile ele alma yoluna gitmelerini dilerim.

HABİBE SERAP İNAL

Afetler, sadece fiziksel yıkıma değil, aynı zamanda insanların yaşamlarına, bedenlerine ve ruhlarına derin izler bırakan travmalara da neden olur. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremi, bizlere bir kez daha afetlere multidisipliner bir yaklaşımla hazırlanmanın ve hareket etmenin önemini hatırlattı. Bu kitap, bu bilincin bir ürünü olarak hayata geçirildi.

Afetler sırasında ve sonrasında fizyoterapinin rolü, bireylerin fiziksel ve fonksiyonel iyilik hallerini yeniden kazanmalarına yardımcı olmanın ötesine geçerek, toplumsal iyileşme sürecinin ayrılmaz bir parçası olmayı gerektirir. 12 Kasım 1999 Düzce depreminde bir fizyoterapi öğrencisi olarak bu gerçeği yakından hissetmiş biri olarak, bugün değerli hocalarımla birlikte bu kitabı hazırlamak, benim için bir sorumluluk olduğu kadar bir gurur kaynağıdır.

Bu kitabın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan Reyhan Hocama, bu fikri bizlerle paylaşarak ilham verdiği için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. "Afetlerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon: Multidisipliner Bakış" kitabının, afet yönetiminde fizyoterapinin değerini ortaya koyan bir kaynak olması dileğiyle...

NURİYE ÖZENGİN

Afetler, toplumları derinden etkileyen ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere tüm alanlarda multidisipliner bir yaklaşıma ihtiyaç duyulan krizlerdir. Bu kapsamda, “Afetlerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon: Multidisipliner Bakış” kitabı, fizyoterapi ve rehabilitasyonun afet süreçlerindeki hayati önemine ışık tutan değerli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitap, sadece akademik bilgi birikimini değil, aynı zamanda sahadaki uygulamalardan elde edilen deneyimleri de harmanlayarak, sağlık profesyonellerine rehberlik edecek bir kaynak sunmaktadır. Sağlık alanında,, afetlere hazırlık ve müdahale süreçlerinde nitelikli sağlık hizmetlerinin artırılması için bu tür çalışmaların önemine inanıyor, kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm değerli akademisyenlere ve uzmanlara teşekkür ediyorum.

Gülşen TOPAKTAŞ

Katkıda Bulunanlar

ix

Editörler

Uğur CAVLAK, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-5290-9107

Habibe Serap İNAL, Fizyoterapist, Prof. Dr.

İstanbul Galata Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara
ORCID: 0000-0003-1818-121X

Arzu RAZAK ÖZDİNÇLER, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0003-1783-3992

Nuriye ÖZENGİN, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Bolu
ORCID: 0000-0002-2732-983

Hatice Reyhan ÖZGÖBEK, Fizyoterapist/Sağlık İdarecisi, Dr.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışanı, Ankara
ORCID: 0000-0002-4918-2488

Gülsen TOPAKTAŞ, Hemşire/Sağlık İdarecisi, Doç. Dr.

T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Eğitim ve Sertifikasyon Daire Başkanı, Ankara
ORCID: 0000-0001-8825-6737

Yazarlar

Ahmet Furkan TOSUN, Hekim, Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD, Bursa
Araştırmacı ID: 332684

Alihan BİLEN

Atlas Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü Fizyoterapi Programı,
İstanbul ORCID 0000-0003-3535-3212

Arzu ERDEN GÜNER, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Trabzon
ORCID: 0000-0002-8698-7648

Arzu RAZAK ÖZDİNÇLER, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0003-1783-3992

Ata TEKİN

Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-2701-8142

Aymen BALIKCI, Fizyoterapist/Ergoterapist, Dr.

Sense On Eğitim ve Yayın Ltd. İstanbul
ORCID: 0000-0002-7552-8235

Başak ÇOŞKUN ÖNEY, Diyetisyen, Dr. Öğr. Üyesi

Besnialeme Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0003-2695-6978

Başar ÖZTÜRK, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (İngilizce) Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0001-5763-6008

Burcu IŞIKÇI, Fizyoterapist, Uzman

İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-4515-7656

Buse KORKMAZ, Fizyoterapist, Uzman

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesi
Pediatrik Rehabilitasyon AD, Ankara
ORCID: 0000-0003-1769-6166

Büşranur TAŞÇI, Odyolog, Öğr. Görevlisi

Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0003-1839-6456

Caner MUTLU, Hekim, Prof. Dr.

Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD, Bursa
ORCID: 0000-0001-6507-8042

Dilber KAÇAR KÜTÜKÇÜ, Dil ve Konuşma Terapisti, Dr. Öğr. Üyesi

Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-0418-4594

Dilek ÇAMURSOY, Fizyoterapist, İl Müdür Yardımcısı V.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Eskişehir İl Müdürlüğü, Eskişehir

Duygu TÜRKER, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesi
Pediatrik Rehabilitasyon AD, Ankara
ORCID: 0000-0003-2470-5737

Ece ACAR, Fizyoterapist, Dr. Öğr. Üyesi

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Karabük
ORCID: 0000-0002-0470-5935

Elif ERDOĞDU CEYLAN, Hekim, Dr. Öğr. Üyesi

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, Tokat
ORCID: 0000-0003-2031-4958

Engin ÇAĞLAR, Fizyoterapist, Araştırma Görevlisi

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (İngilizce) Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-1952-4272

Ezgi ERYILDIZ, Fizyoterapist, Uzman

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0001-7004-3012

Ezgi ÜNÜVAR YÜKSEL, Fizyoterapist, Dr.

Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi
Kas İskelet Fizyoterapisi ve Rehabilitasyon AD, Ankara
ORCID: 0000-0003-1606-3180

Fatma Cansel SERİN ÇINAR, Fizyoterapist, Uzman

Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı, Mersin
ORCID: 0009-0009-9605-3214

Fenise Selin KARALI, Dil ve Konuşma Terapisti, Dr. Öğr. Üyesi

Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0003-1513-9219

Ferda DOKUZTUĞ ÜÇSULAR, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Emekli Akademisyen, İstanbul
ORCID: 0000-0003-1364-9776

Feride BİLİR, Fizyoterapist, Uzman

RİBEM Riskli Bebek Danışmanlık Merkezi, İstanbul
ORCID: 0000-0002-0135-157X

Feryal SUBAŞI, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0003-0723-0186

Gülseren OKTAY, Hekim, Dr. Öğr. Üyesi

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, Tokat
ORCID: 0000-0002-2020-6503

Halim TOĞA, Sosyal Çalışmacı, Araştırma Görevlisi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara
ORCID: 0000-0003-3048-1987

Hamiyet YÜCE, Fizyoterapist, Dr.

Emekli Akademisyen
İsveç Beden Farkındalık Enstitüsü Kayıtlı Öğretmeni, İstanbul
ORCID: 0000-0003-3781-0819

Hande GÜNEY DENİZ, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi
Kas İskelet Fizyoterapisi ve Rehabilitasyon AD, Ankara
ORCID: 0000-0002-8315-8465

Hanife DOĞAN, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Konya
ORCID: 0000-0002-2294-2483

Habibe Serap İNAL, Fizyoterapist, Prof. Dr.

İstanbul Galata Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara
ORCID: 0000-0003-1818-121X

Hatice KARABULUT, Fizyoterapist

İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-4862-087X

Hatice Reyhan ÖZGÖBEK, Fizyoterapist/Sağlık İdarecisi, Dr.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışanı, Ankara
ORCID: 0000-0002-4918-2488

Hülya ARIKAN, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Emekli Akademisyen, Ankara
ORCID:0000-0002-0028-4256

Hüseyin BULUŞ, Fizyoterapist, Uzman

SEP (Somatik Deneyimleme Uygulayıcısı)
Emekli, İstanbul

İhsan ESEN, Sosyal Çalışmacı, Doktora Öğrencisi

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet AD, Ankara
ORCID: 0000-0002-3794-1504

İlkiz ALTINOĞLU DİKMEER, Klinik Psikolog, Doç. Dr.

Çankırı Karatekin Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Çankırı
ORCID: 0000-0001-9511-3478

İshak AYDEMİR, Sosyal Çalışmacı, Prof. Dr.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara
ORCID: 0000-0001-8910-9413

Kezban BAYRAMLAR, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Gaziantep
ORCID: 0000-0003-0365-298X

Kimiya HAJIRGHOBANI, Fizyoterapist

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Ortopedik Fizyoterapi ve Rehabilitasyon AD, Ankara

Mehmet Alperen PEKDAŞ

Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID 0000-0002-8815-6848

Meltem YAZICI GÜLAY, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Çankırı
ORCID: 0000-0003-1616-8070

Miray DİCLE, Dil ve Konuşma Terapisti, Araştırma Görevlisi

Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0001-7964-8915

Murat Ali ÇINAR, Fizyoterapist, Dr. Öğretim Üyesi

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Gaziantep
ORCID: 0000-0003-2122-3759

Mustafa Ferudun ÇELİK MEN, Hekim, Doç. Dr.

Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul
ORCID: 0000-0002-7659-1906

Müveddet KONUŞKAN BAYRAKTAR, Uzman

T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Sağlık Meslekleri Daire Başkanlığı, Ankara
ORCID: 0000-0002-3937-4726

Nedim Uğur KAYA, Odyolog, Dr. Öğr. Üyesi

Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-5855-9822

Nergis YILMAZ, Uzm. Fizyoterapist, Araştırma Görevlisi

Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-4828-284X

Nimet SERMENLİ AYDIN

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID 0000-0002-5319-8044

Nuriye ÖZEN GİN, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Bolu
ORCID: 0000-0002-2732-983

Nursen İLÇİN, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi Fizik Tedavi Ve Rehabilitasyon Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Geriatrik Fizyoterapi AD, İzmir
ORCID: 0000-0003-0174-8224

Oya TANYERİ

Ankara Üniversitesi

ORCID 0000-0001-5013-219X

Pınar BAŞTÜRK

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

ORCID 0000-0002-9063-794X

Sahra ŞİRVAN CAN

Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul

ORCID 0000-0001-9536-9158

Samet TOSUN, Dil ve Konuşma Terapisti, Dr. Öğr. Üyesi

Biruni Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, İstanbul

ORCID: 0000-0002-9604-7430

Sevil BİLGİN, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Hacettepe Üniversitesi Fizik tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara

ORCID: 0000-0003-1597-1312

Sibel BOZGEYİK BAĞDATLI, Fizyoterapist, Dr. Öğr. Üyesi

Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi

Kas İskelet Fizyoterapisi ve Rehabilitasyon AD, Ankara

ORCID: 0000-0003-4156-6900

Sinan AYDOĞAN, Hemşire, Dr. Öğr. Üyesi

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur

ORCID: 0000-0002-3651-245X

Şule TÜZEN TEK, Fizyoterapist, Uzman

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Temel Fizyoterapi ve Rehabilitasyon AD, Ankara

ORCID: 0000-0002-3390-6066

Tamer ÇANKAYA, Fizyoterapist, Doç.Dr.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Bolu

ORCID: 0000-0002-0871-2470

Tuğçe Şirin KORUCU, Fizyoterapist, Uzman Öğretim Görevlisi

İzmir Bakırçay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İzmir

ORCID: 0000-0002-9534-2446

Türkan AKBAYRAK, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Hacettepe Üniversitesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara
ORCID: 0000-0001-5840-5252

Tüzün FIRAT, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Hacettepe Üniversitesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara
ORCID: 0000-0003-2200-7222

Uğur CAVLAK, Fizyoterapist, Prof. Dr.

Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-5290-9107

Yasemin Buran ÇIRAK, Fizyoterapist, Prof. Dr.

İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID: 0000-0002-8044-8539

Yasemin KARAASLAN, Fizyoterapist, Doç. Dr.

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Hatay
ORCID: 0000-0001-5664-0849

Zehra GÖÇMEN BAYKARA, Hemşire, Prof. Dr.

Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ankara
ORCID: 0000-0002-9076-6653

Zeynep BÜYÜKARDIÇ

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Buğday Tanesi Protez Ortez Uygulama Merkezi

Zuhal KUNDURACILAR

Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İstanbul
ORCID 0000-0002-2983-2287

İçindekiler

xvii

Giriş

Afetlerin Sınıflandırılması ve Afet Tıbbı..... 1

M. FERUDUN ÇELİK MEN

Giriş.....	1
Afet Oluşturabilen Tehdit Tipleri.....	2

KISIM I

Afetlerde Fizyoterapistin Rolü ve Sorumlulukları

Bölüm 1

Fizyoterapistler İçin Afet Kültürünün Gelişmesi..... 7

H. SERAP İNAL

Giriş.....	7
Afetlerde Risk Yönetimi.....	8
Acil Sağlık Ekibi ve Fizyoterapist.....	10
Türkiye’de Afetlerde Risk Yönetimi.....	13

Bölüm 2

Afetlerde Fizyoterapistler İçin Etik Kurallar 19

HATİCE REYHAN ÖZGÖBEK • HÜLYA ARIKAN

Giriş.....	19
Afetlerde Fizyoterapi Uygulamaları ve Etik İlkeler.....	19
Fizyoterapistler İçin Meslek Örgütlerinin Belirlediği Etik İlkeler.....	21
Sonuç Olarak.....	23

Bölüm 3

Ani Başlangıçlı Afetlerde Rehabilitasyon 25

FERDA DOKUZTUĞ ÜÇSULAR

Giriş.....	25
Ani Oluşan Doğal Afetlerin Yönetimi.....	26
Afet Nedenli Acil Durum.....	27
Fizyoterapistin Ani Başlangıçlı Afetlere Hazır Olması.....	28

Fizyoterapistin Görev Aldığı Afet Yönetim Seviyeleri ve Hizmet Yerleri	28
Afet Sonrası Rehabilitasyon	30
Afet Sonrası Fizyoterapistin Görev Aldığı Zaman	34
Afet Bölgesinde Çalışanların Yorgunluk ve Tükenmişlik Durumu	35
Afet Bölgesinde Rehabilitasyon Programını Belgelendirilme	36
Afet Sonrası Fizyoterapistin Değerlendirme Yaklaşımları	36
Akut Rehabilitasyon Döneminde Afet Bölgesi Sorunları	38
Rehabilitasyon Programına Alınma Önceliği	42
Afet Rehabilitasyon Yönetiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler	43

Bölüm 4

Afetlerde Çalışan Fizyoterapistler İçin Temel İletişim Prensipleri ve Stratejileri.....47

UĞUR CAVLAK • ARZU ERDEN GÜNER

Giriş	47
İletişim ve Etik	55
İletişim ve Hasta Hakları	56
Afet ve İletişim	57
İletişim Kazaları	66
Sonuç	66

Bölüm 5

İlk Yardımda Fizyoterapi Yaklaşımları ve Temel Bilgiler69

YASEMİN KARAASLAN • NERGİS YILMAZ

Giriş	70
Afetlerde İlk Yardımda Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	71
Afetlerde İlk Yardım	76
Standart İlk Yardım Uygulamaları	79
Afetzedenin Taşınması	87
Sonuç	89

Bölüm 6

Kırık ve Ezilmelerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon93

EZGİ ÜNÜVAR YÜKSEL • SİBEL BOZGEYİK BAĞDATLI • HANDE GÜNEY DENİZ

Giriş	93
Depreme Bağlı Oluşan Kırıklarda Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	94
Kırığın Oluş Bölgesine Göre Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	95
Amputasyon Durumlarında Rehabilitasyon	100
Depreme Bağlı Oluşabilen Eziklerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	101
6 Şubat Kahramanmaraş Depreminden Vaka Örnekleri	103

Bölüm 7**Travmatik Beyin Yaralanmaları111****ARZU RAZAK ÖZDİNÇLER • EZGİ ERYILDIZ**

Giriş.....	111
Epidemiyoloji	111
Yaralanma Mekanizması	112
Tanı	114
Değerlendirme.....	118
Tedavi.....	123
İyileşme Döneminde Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon Girişimleri (Geç Dönem).....	132
Dünyadan Kafa Travmaları ve Doğal Afetlere İlişkin Örnekler	138
Kafa Travmaları İle İlgili 6 Şubat Depreminden Sonra Medyaya Yansıyanlar	139
Sonuç	140

Bölüm 8**Afetlerde Sık Görülen Sendromlar****(Crush Sendromu, Kompartman Sendromu, Yaralanmalar vb.)145****ŞULE TÜZEN TEK • KİMİYA HAJIRGHOBANİ • TÜZÜN FIRAT**

Giriş.....	145
Afetlerde Sık Görülen Sendromlar/Yaralanmalar	145
Afetlerde İlk 24 Saatte Fizyoterapistlerin Olası Görev ve Sorumlulukları	149

Bölüm 9**Amputasyon Sonrası Fizyoterapi ve Rehabilitasyon161****KEZBAN BAYRAMLAR**

Giriş.....	161
Amputelere Uygulanan Rehabilitasyonun.....	161

Bölüm 10**Spinal Kord Yaralanmalarında Erken Dönem Fizyoterapi ve****Rehabilitasyon179****SEVİL BİLGİN**

Spinal Kord Yaralanmaları	179
Erken Dönem Rehabilitasyon	180

Bölüm 11**Yanıkta Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Yaklaşımları.....193****MURAT ALİ ÇINAR**

Giriş.....	193
Yanık Hasarının Fizyopatolojisi.....	194
Yanık Sonrası Hipermetabolik Yanıt.....	200
Yanıkta Tedavi Yaklaşımları.....	203
Yanıkta Fizyoterapi ve Rehabilitasyon.....	205
Yanıkta Egzersiz Yaklaşımları.....	208
Yanık Rehabilitasyonunda Diğer Uygulamalar.....	212
Sonuç.....	213

Bölüm 12**Toraks Yaralanmaları Sonrası Kardiyopulmoner Fizyoterapi ve Rehabilitasyon ve Yoğun Bakım.....217****YASEMİN BURAN ÇIRAK • BURCU İŞİKÇİ • HATİCE KARABULUT**

Giriş.....	217
Afet Sonrası Görülebilecek Kardiyopulmoner Problemler.....	217
Afet Sonrası Görülebilecek Problemlerde ve Cerrahileri Takiben Kardiyopulmoner Fizyoterapi ve Rehabilitasyon.....	222
Yoğun Bakımda Fizyoterapi ve Rehabilitasyon.....	235

Bölüm 13**Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Fizyoterapi: Beden ve Hareket Odaklı Yaklaşım.....245****HAMİYET YÜCE • TUĞÇE ŞİRİN KORUCU**

Giriş.....	245
Afet.....	245
Travma.....	246
Stres Tepkisinin Oluşumu.....	250
TSSB Tedavi Yaklaşımları.....	255
TSSB Tedavisinde Beden ve Hareket Odaklı Terapi Uygulamaları.....	256
TSSB'de Fizyoterapi.....	257
TSSB Tedavisinde Kullanılan Bir Fizyoterapi Yöntemi: Temel Beden Farkındalık Terapisi.....	260
TBFT Egzersiz Örnekleri.....	261
Sonuçlar.....	267

Bölüm 14**Afetlerde Mentorluk: Fizyoterapistler İçin Mentorluk Çalışmaları275****FERYAL SUBAŞI**

Giriş.....	275
Mentorluk Kavramı	275
Mentörlük Süreci	278
Sonuç	279

Bölüm 15**Afet Şartlarında Fizyoterapistler İçin Dokümantasyon285****NURİYE ÖZENGİN**

Giriş.....	285
Dokümantasyon Nedir?.....	285
Afet Şartlarında Dokümantasyon.....	292
Sonuç	292

KISIM II**Afetlerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyonda Bütüncül Bakış****Bölüm 16****Afetlerde Fizyoterapistin Rol ve Sorumlulukları Açısından Eğitim Önemini297****MÜVEDEDET KONUŞKAN BAYRAKTAR**

Giriş.....	297
Türk Sağlık Sisteminde Fizyoterapistler	298
Afetlerde Fizyoterapistlerin Rol ve Sorumlulukları	299
Fizyoterapistlerin Afetlere Yönelik Eğitimlerinin Analizi	301
Sonuç ve Öneriler	317

Bölüm 17**Psikolojik Travma ve İlk Yardım321****İLKİZ ALTINOĞLU DİKMEER**

Giriş.....	321
Travma	321
Psikolojik İlk Yardım (PİY)	324
Çocuk ve Ergenlere PİY Uygulamaları	327
İleri Yaştaki Bireylere PİY Uygulamaları	327
Fizyoterapistin Rolü.....	327
Sonuç	329

Bölüm 18**Enfeksiyon Kontrolü Temelleri ve Stratejiler331****GÜLSEREN OKTAY • ELİF ERDOĞDU CEYLAN**

Giriş.....	331
Enfeksiyon Kontrolünde Genel Tanımlar.....	331
Kişisel Koruyucu Ekipmanlar ve Kullanımı	332
El Hijyeni.....	333
Sterilizasyon ve Dezenfeksiyon	335
İş Yeri Hijyeni ve Temizlik	336
Atık Yönetimi.....	337
Enfeksiyonu Kontrolü Eğitimi ve Farkındalık	339
Enfeksiyon Kontrolü Yönergeleri ve Protokolleri	340

Bölüm 19**Fizyoterapistler İçin Deri Bütünlüğü Bozuklukları Olan Hastaların Yönetimi343****SİNAN AYDOĞAN • ZEHRA GÖÇMEN BAYKARA**

Giriş.....	343
Afetler ve Deri Sağlığı	344
Derinin Anatomi ve Fizyolojisi.....	345
Derinin Fonksiyonu	346
Deri Bütünlüğü Bozuklukları.....	347
Yara İyileşme Süreci.....	356
Sonuç.....	359

Bölüm 20**Afet Durumlarında Beslenme Hizmetleri363****BAŞAK ÖNEY**

Giriş.....	363
Erken Dönem Beslenme Hizmeti	363
Uzun Dönem Beslenme Hizmeti	364
Afet Bölgesi için Besin Hijyeni Önerileri	366
Sonuç.....	367

Bölüm 21**Afetlerde Sosyal Hizmet Müdahalesi: Psiko-Sosyal Destek369****İSHAK AYDEMİR • HALİM TOĞA • İHSAN ESEN**

Giriş.....	369
Afetlerin Etkileri	369

Afet ve Sosyal Hizmet	372
Afet Durumlarında Psikososyal Destek Hizmetleri.....	375
Sonuç	386

Bölüm 22

Afetlerde Ergoterapi Yaklaşımları391

AYMEN BALIKÇI

Giriş.....	391
Ergoterapi.....	391
Afetlerde Ergoterapi.....	394
Sonuç	398

Bölüm 23

Afetlerde Temel Protez Yaklaşımları399

ECE ACAR • TAMER ÇANKAYA

Giriş.....	399
Afetlerde Amputasyon Nedenleri	399
Afetlerde Ampute ve Protez Rehabilitasyonu.....	400
Acil Durumda Protez Yapımı İçin Gerekli Asgari Ekipmanlar (Sahra Atölyesi Kurulumu).....	406
Afet Durumunda İşbirliği Yapılabilecek Protez İle İlişkili Uluslararası Kuruluşlar	406

Bölüm 24

Afetlerde Temel Ortez Yaklaşımları409

BAŞAR ÖZTÜRK • ENGİN ÇAĞLAR

Giriş.....	409
Ortezlerin Temelleri	409
Kırık Sonrası Ortez Uygulamaları	411
Ligament Yaralanmaları Sonrasında Kullanılan Ortezler	416
Omurga Yaralanmalarına Özel Ortez Yaklaşımları	418
Periferik Sinir Yaralanmalarında Ortez Yaklaşımları	422
Yanıklarda Ortez Tedavisi	424
Ortez Seçimi, Üretim Süreçleri ve Uygulama Teknikleri	426
Afetler Sonrası Rehabilitasyon ve Ortez Kullanımı	428
Sonuç	429

Bölüm 25**Afetlerde Geç Dönemde Görülen Psikiyatrik Hastalıklarda Yaklaşımlar ..433****CANER MUTLU • AHMET FURKAN TOSUN**

Giriş.....	433
Afetlere Bağlı Gelişen Ruhsal Tepkiler	433
Afetler Sonrası Görülebilecek Psikiyatrik Hastalıklar	435
Yaklaşım	438
Sonuç	439

Bölüm 26**Afet Döneminde Çocuklarda Fizyoterapi Yaklaşımları.....443****DUYGU TÜRKER • BUSE KORKMAZ**

Giriş.....	443
Afetlerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	443
Çocuk ve Afet	444
Afet Sonrası Karşılaşılan Durumlarda Egzersiz ve Fiziksel Aktivite	452
Sonuç	453

Bölüm 27**Afet Döneminde Kadınlarda Fizyoterapi ve Rehabilitasyon.....457****HANİFE DOĞAN • TÜRKAN AKBAYRAK**

Giriş.....	457
Afetler.....	457
Sonuç	471

Bölüm 28**Afet Döneminde İncinebilir Grup Yaşlılara Fizyoterapi Yaklaşımları475****NURSEN İLÇİN • DİLEK ÇAMURSOY**

Giriş.....	475
Afetlerde Yaşlı Bireyler	476
Sonuç	480

Bölüm 29**Engelli Bireyler ve Afet Yönetimi.....483****MELTEM YAZICI GÜLAY**

Giriş.....	483
Afet Yönetimi ve Engellilik	484
Hazırlık	486

Müdahale	489
Sonuç	491
Gelişim/Kalkınma ve Yeniden İnşa	492
Engelliler ve Afetlerin Ardından Engellilik Yaşayan Bireyler	493
Afet Sonrası Engellilerin Bakım ve Rehabilitasyonu	494

Bölüm 30

Afet Döneminde Engeli Olan Çocuklarda Fizyoterapi Yaklaşımı.....499

FATMA CANSER SERİN ÇINAR • FERİDE BİLİR

VAKA-1: Serebral Palsy (CP)	500
VAKA-2: Serebral Palsy (CP)	502
Sonuç	503

Bölüm 31

İşitme Engellilere Yönelik Afetlerde Farkındalık, İletişim ve Bilgilendirme.....505

NEDİM UĞUR KAYA • BÜŞRANUR TAŞÇI

Giriş.....	505
İşitme Engellilere Yönelik Afetlerde Farkındalık	505
İşitme Engelliler İçin Destek Ağı Nasıl Oluşturulur?	509
Afetlerde İşitme Engellilere Yardım ve Destek Stratejileri	512

Bölüm 32

Dil ve Konuşma Terapisi ve Afet Yönetimi525

SAMET TOSUN • FENİSE SELİN KARALI • DİLBER KAÇAR KÜTÜKÇÜ • MİRAY DİCLE

Giriş.....	525
Özel Gereksinimli Bireyler ve Afet Yönetimi.....	526
Dil ve Konuşma Engelli Olan Bireylerde Afet Yönetimi	529

Araştırma; Fizyoterapistler Afetlerde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon konusunda ne biliyor ve neredeler?543

Sonuç Olarak555

HATİCE REYHAN ÖZGÖBEK

